Der Verbindung der Begriffe „Salz“ und „schön“ oder „gut“ liegt die Anschauung vom magischen Charakter des Salzes zugrunde. Das Essen von „Salz und Brot“ besiegelt die Gastfreundschaft, dem Salz wird im Orient die Eigenschaft zugeschrieben, böse Geister zu vertreiben. Muß heute in Ägypten bösen Mächten ein Tier geschlachtet werden — so den *Zār*-Geistern die oft Frauen behexen und mit Krankheit schlagen — so darf das Opfer, ein Huhn oder ein Lamm, nur salzlos gegessen werden.

Im übrigen gibt jedes arabische Zauberbuch darüber Auskunft, in welchen Fällen man den Gebrauch von Salz zu vermeiden hat, wenn man mit Djinnen oder Scheiṭānen zu tun hat.

Der Schlüssel

„Schlüssel“ *բանալի banali* kommt von *բանալ banal* „öffnen“. Dagegen lateinisch *clavis* ist von *claudere* „zuschließen“ abgeleitet und hieher gehört noch homerisch *κλῄς*, irisch *clói*. Auch *Schlüssel* und *schließen* sind damit verwandt.

Im Orient wiegen jedoch die Ableitungen vom Verbum „öffnen“ vor.

Arabisch *miftāḥ* „Schlüssel“ kommt von *fataḥ* „er hat geöffnet“, auch berberisch *asaru* kommt von *ar* „öffnen“. *Banali* ist also ein Wort orientalischer Prägung.

Auch das Griechische hat ein solches Wort gebildet (*anoiktērion*), das als Lehnwort ins Türkische (*anahtar*) übergegangen ist.

Der Gefangene

Hiefür gebrauchen die Armenier *ձերբակալ dzerbakal* „der mit der Hand Ergriffene“, ein seltenes Beispiel einer Komposition mit einem Instrumental[6]. *կալայ Kalay* = „ich habe gehalten, ich habe gehabt“. *Dzerbakal* ist die wörtliche Wiedergabe von sumerisch *šu-dib* „(mit der) Hand Gepackter“ und dieser Ausdruck war bis Kleinasien hin verbreitet, wo er hettitisch als *lú ŠU-DIB* belegt ist (J. Friedrich, Hettitisches Elementarbuch, Heidelberg 1940 § 371).

Die Bezeichnungen für den Gefangenen sind oft kulturhistorisch interessant. Ägyptisch *sqr ʿnḫ* „Lebender Erschlagener“ geht in eine Urzeit zurück, wo Feinde mit der Keule niedergeschmettert wurden, wie wir es auf unzähligen Reliefs sehen. Italienisch *cattivo*, aus lateinisch *captivus* bedeutet „schlecht“ und französisch *chétif* heißt „kümmerlich ernährt“, weil man Kriegsgefangene nicht besonders gut fütterte.

Ausblick

Die vorgetragenen Beispiele zeigen, daß das Armenische in vielen Fällen oriental sche Gedankenverbindungen übernommen hat. Es wurden aber nicht immer die Wörter als solche übernommen, sondern der Gedanke mit armenischem Wortmaterial nachgebildet.

[6] A. Meillet: Altarmenisches Elementarbuch. Heidelberg 1913. § 32 a.

ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՆԻԿՈՍԻԱՅԻ Ի ԿԻՊՐՈՍ

(ԱՅԺՄ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ԱՆԹԻԼԻԱՍ՝ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ)

(Շարունակութիւն:)

3ա.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Հին՝ Թ. 66: ՌՃԻԷ=1678:

ԹՈՒՂԹՔ՝ ....: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 34×25 հմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ ....: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՆԿԱՐՔ՝ «մէջ ընդ մէջ սիրուն գունաւոր սրբոց նկարներ, մանաւանդ պատմութեանց ոմանց, սկիզբը դրուած խոշոր ծաղկենկարները շատ բնական եւ նուրբ գործեր են»: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս երէց: — ՏԵՂԻ՝ Կ. Պոլիս: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1678: Այս տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ Յիշատակարանը առած եմ Դ.կտ. Նշանեանի ցուցակէն (տես Յառաջաբան):

Մատեանս է Յայսմաւուրք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ. *«Մի միայն մի յիշատակարան ունի, որ շատ երկար է. սկիզբը զովեստ կը կարդայ սրբոց յարգանք ընծայողներուն, սուրբ Գրքէն օրինակներ բերելով...: Կ'օրինակենք միայն այն մասը, որ ձեռագրին համար կարեւոր է. «...վասն այնորիկ ցանկացող եղեալ բարեխաւսութեան սրբոցն, աստուածասէր եւ տեառնահուպ բանի սպասաւոր Սարգիս վարդապետն, յորդորեաց եւ թելադրեաց հոգւով սրբով ի կէտ ժամանակի... զսայ վերընծայեաց ի դուռն սուրբ Մենաստանին ի ծովածոց կղզին ի Կիպրոս, ի սուրբ յանապատն երիցն երանեալ եւ երջանիկ սուրբ հօրն մեծին Մակարայ, յիշատակ հոգւոյ իւրում, եւ ծնողացն հանդերձ արեամբ մերձաւորացն եւ ըստացողին ընչիւք Կարապետիս յԱփուչախ եւ մահտեսի Մարգարին, եւ ծնողացն Թորոսին եւ Խաթունին եւ կողակցուն մահտեսի Կեռասին, որդւոյն Ղուկասին եւ դստերն Հնազանդին եւ եղբարցն մահտեսի Բարղամին, եւ Զապանին եւ Յովհաննէսին եւ քուրոջն, մեծ պապոցն եւ մամոցն ամենեցուն: Եդին յիշատակ ի դուռն մենաստանին, զի անջինջ մնասցէ յիշատակս այս մինչեւ ի գալուստն Քրիստոսի: Վերոյ գրեալ Սարգիս վարդապետս որ առաջնորդն էի սուրբ մենաստանիս եւ թելադրող տառին որ կոչի Ծառ եւ երկանուամբ կոչի Յայսմաւուրք· աղաչեմք եւ հայցեմք, զի լի սրտի եւ բոլոր հաւատով յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր եւ ողորմի ասացէք վերոյգրեալ Սարգիս վարդապետի եւ մահտեսի Մարգարին· այլ եւ նզովիւք եւ կրկին կապանօք եւ զանլուծելի անիծովք անիծեալ... լիցի զսա թէ ծախեն, թէ գրաւ դնեն եւ կամ թէ գողանան· զգինն Յուդայի առցեն եւ զպատիժն Կայենին· այլ եւ սիրով պահօղքն պատուօղքն վարձս ի Քրիստոսէ առնեն, եւ անգրաւ փառս վայելեսցեն:*

Արդ գրաւ եւ աւարտ սորա եղեւ աստուածապահ քաղաքն Բիւզանդիոյ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ Սարգսի եկեղեցեացն, ի թվին Հայոց մեծաց ՌՃԻԷ (1678), *ամսեանն յունիսի Ա., ձեռամբ տկար եւ փծուն գրչի Յովանէս երիցու: Արդ երես անկեալ պաղատիմ հանդիպողացն յայսմ ծաղկաւէտ բուրաստանի, եւ հոգիազարդ մատենի, յիշել զվերոյգրեալ անունսն ի սէրն Քրիստոսի, ի ժամ աղօթիցն, զի թերեւս զմնացեալ եւ զգնացեալ յանցանսն որ ընդ մեզ, ջնջեսցի ձերային սուրբ մաղթանօքն եւ ողորմութեան ցօղիկն անձրեւեսցի ի չարաւալլի յոսկերս մեր, առ ի բուսուցանել յօրն աներեկի վերանստել ընդ Քրիստոսի: Զի եւ ինքն Քրիստոս զյիշողքդ՝ զյիշեցեալքս առ հասարակ արժանի արասցէ, երանաւէտ ձայնի ի փառս ամենազօր անուան իւրոյ: Եւ նմա փառք ընդ հօր իւրում եւ սուրբ հոգւոյն. ամէն: Դարձեալ աղաչեմ զձեզ՝ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զուսուցիչն իմ Կեսարացի զՄաչատուր երէցն հանդերձ ծնօղօքն եւ ամենայն արեան մերձաւորօքն. եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի միւսանգամ գալստեան. ամէն»:*

Սարգիս վարդապետն է Զօլախ մականուանեալն, որ Մակարայ վանքին առաջնորդն էր. ծանօթ նաեւ այլուստ:

4.

ԺԱՌԸՆՏԻՐ — ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

ԺԳ.—ԺԴ. դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 549: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 33·5×25 հմ.: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ի վերջ ձեռագրին 4 թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմալոյծ եւ տեղ տեղ ցեցակեր: Թղթեր ինկած: Նորոգողէն են թղ. 2բ—3ա, 8ա—13բ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 3ր, 13բ (կիսով): — ԳԻՐ՝ բոլորգիր մեծ եւ կանոնաւոր: — ԽՈՐԱՆ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ, ՆԿԱՐ՝ չկան: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ ԵՒ ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ միագոյն յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԳ.—ԺԴ. դար: — ՏԵՂԻ՝ Ստիլծի գիւղ (°): — ԳՐԻՉ՝ Ստեփանոս:

Մատեանս է Ա. մաս՝ Ճառընտիր, Բ. մաս՝ Կիրակոս Արեւելցւոյ Յայսմաւուրքէն ընդարձակ քաղուածքներ: Սկիզբէն ինկած են թղթեր: Կը բովանդակէ.

Ա. մաս. Ճառընտիր:

1. *Թղ. 2—3ա (նորոգողի գրչէն). Ցանկ բովանդակութեան Դ—ՃԿ:*

2. *բ. 4ա. Ի մեծի աւուր Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ճրագալուցին: Երանելւոյն Սե(բեր)իանոսի եպիսկոպոսի խաւսեցեալ ի մեծ քաղաքին Երուսաղէմի վասն հաւատոյ սուրբ Ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ի մէջ քրիստոսասիրաց զՔրիստոսէ խոստացայ ճառել...: Վջ. Անծնին Աստուծոյ Հաւր եւ ծնելոյն ի նմանէ Որդւոյն միածնի եւ սուրբ Հոգւոյն ելողին ի նոցունց էութենէ, երիցն ի միութեան ամենայն փառք...:*

Հրատ. Սեւերիանոսի ճառք, Վենետիկ 1830, *էջ* 1—7:

3. *գ. 7ր. Ի մեծի աւուր Յայտնութեան: Երանելւոյն Գրիգորի Աստուածաբանի ասացեալ ի Ծնունդն եւ ի Յայտնութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Քրիստոս ծնեալ լինի. փառաւորեցէք...:*

© National Library of Armenia

Այս ճառին չարունակութիւնն է 16ա—18բ, որ կ՚աւարտի. «Երրորդութիւնն երկրպագեալ եւ փառաւորեալ. զոր եւ այժմ հաստատել ի մեզ մաղթեմք, որքան հասանելի է կապելոցս մարմնով ի Քրիստոս Յիսուս...: Հմմտ. Վիեննա, Թ. 217, Թղ. 213ա:

4. Թղ. 14ա—15բ. (Յունուար Ա. Քաղոց ԻԴ. Տօն է եւ յիշատակ մեծին Բարսղի Կեսարու... եւ վարք նորա, զոր գրեաց երանելին Ամփիլոքիոս Յիկոնիոյ եպիսկոպոսն..: Այս մեծ եւ սքանչելի այրս Աստուծոյ Բասիլիոս ի տղայութենէ սնաւ...: Հմմտ. Վիեննա 7, 287ա. ց. 48): Վարքիս սկիզբն եւ կատարածը ինկած. նախնաբար այս երկու թղթերը դրուած ըլլալու են վարուց սկզբնաւորութեան հետ որ կը պակսի, ձեռագրիս սկիզբը: Հատակոտորիս նիւթն է Ս. Բարսղի վարուց «վասն սրբոյն Եփրեմի Խորին Ասորւոյ» հատուածը, այժմ կը սկսի «զձեռնադրութիւն քահանայութեան, զի պատշաճ է քեզ...»: Հմմտ. Վարք եւ Վկայաբ. սրբոց, Վենետիկ 1874, Ա., 220—245:

5. դ. 18բ. Երրորդ աւուրն: Երանելւոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդինուպաւլսի եպիսկոպոսապետի ի Մաթէոսի աւետարանին Մեկնութենէ: Եւ ի ծնանելն Յիսուսի ի Բեթղեէմ յաւուրս Հերովդի արքայի...: Բազում օգնութեանց պէտք են եւ տէկ աղաւթից...: Վջ. «զի զորս խնդրէինն զտին եւ եղեն հրեշտակք ճշմարտութեան...:

= Հրտ. Ոսկ. Մատթէի Մեկնութիւն, Ա., էջ 79—104:

6. ե. 22բ. Դ. աւուրն: Երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կ.Պ.ի եպիսկոպոսապետի յԱւետիս Կուսին Մարիամու Աստուածածնի: Դարձեալ խնդութեան աւետիս...: Վջ. Եւ սարսուցելոց հզաւր սիրոյ ծածկոյթ, քանզի նա է խաղաղութիւն մեր. յորում լիցի...:

= Հրտ. Յովհ. Ոսկեբերանի Մեկնութիւն Թղթոցն Պաւղոսի, Բ., 634—639:

7. զ. 25բ—27բ. Ե. աւուրն: Տեառն Զաքարիայ Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ յԱւետիս Աստուածածնին եւ միշտ Կուսին Մարիամու: Տէր Յիսուս Քրիստոս ի գիշերին յորում մատնէր զինքն վասն կենսագործութեան ազգի մարդկան...: Վջ. Առ կոյս մի, ասէ, խաւսեցեալ առն. քանզի մար |||| չարունակութիւնը պակաս, թուղթ մ՚ինկած ըլլալով:

8. Թղ. 28ա. (Զ. աւր. ի Վարդապետութենէ սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի: Իբրեւ լցան աւուրք ութ թլփատել զնա... զոր եւ մարգարէն ասէր...): Ճառիս սկզբնաւորութիւնը չկայ թուղթ ինկած ըլլալով. այժմ ունինք վերջաւորութիւնն միայն. «Արդ բացեալ երկնից եւ հայր աղաղակէ թէ Դա է որդի իմ սիրելի... այլ այսու լուսով եղեւ աշխարհս. եւ զնա ոչ ծանեաւ. արդ վասն այսորիկ խոկ եկեալ, զի ի մտ ածցեն զլոյն նորա եւ որդիք Աստուծոյ լիցին:

= Ագաթ., էջ 200, 6—210, 14:

9. ժ. 28ա. Վկայաբանութիւն սրբոյն Պետրոսի Աղեքսանդրու եպիսկոպոսի եւ Արխոսղ(ոմայ սարկաւագի): Ի թագաւորութեանն Դիոկղետիանոսի կայսեր Հռովմայեցւոց...: Վջ. այսպէս կատարեցաւ սուրբ հայրապետն ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեան... (Վիեննա, Թ. 1, 60ա):

10. ժա. 34բ—38ա, 43—48բ. Ի յիշատակի սրբոյն Անտոնի խաչակրաւն միայնաւորի. Պատմութիւն վարուց նորին: Բարիոք է նախանձ առաքինութեան զնել ընդ միայնաւորս...: Վջ. եւ որք ծառայենն նմա մինչեւ ի վախճան աւուրն յայտնեալս եւ բարձրացեալս ցուցանէ...: Թղթերու եռեւառաջութիւն տեղի ունեցած է 38ա—48բ: Անտոնի վարքին կէս պէտք է ըլլայ յաջորդս:

= Հրտ. Վարք Հարանց, Ա., 16—80:

11. Թղ. 39ա. Հանգիստ երանելոյն Անտոնի: Զաւրագլխի որումն բազմաւք աղաչեցեալ զերանելին Անտոնիոս... չարունակութիւնն 38ա:

12. ժբ. 38բ. Վարք սրբոյն Պաւղոսի անապատականի: Առ բազումս բազում անգամ խնդիր լինէր...: Վջ. (48ա) Արդ աղաչեմ զամենայն ոք որ ընթեռնուցու զայս, զՅերոնիմոս զմեղաւոր յիշել.. հանդերձ պատուոյ նոցա:

= Հրտ. Վարք Հարանց, Ա., 1—16:

13. ժգ. 48ա. Ի յիշատակի մեծի թագաւորին Թէոդոսի: Երանելւոյն Եւսեբեայ եպիսկոպոսի յԵկեղեցական Պատմութենէ, յԹ. գպրութենէ: Այսպէս իբրեւ եկաց Կոստանդիանոս, այն որ ասացաք զնմանէ...: Վջ. միով խորհրդովք եւ միով կամաւք:

= Եւսեբիոս, Եկեղ. Պատմ. Թ. 9—11, էջ 693—698:

14. Թղ. 50ա—52ա. ՅԱգաթանգեղայ Պատմութենէ: Ընդ ժամանակս ընդ այնոսիկ թագաւորեաց Կոստանդիանոս...: Վջ. ի հանգստարանս սրբոյն:

= Ագաթ. 455, տ. 11—464, տ. 11:

15. Թղ. 52ա. Յաղագս թագաւորելոյն Թէոդոսի մեծի եւ ժողովոյն որ եղեւ վասն հոգեմարտ(ից): Բայց Վաղէս կայսր ըստ արժանի խորհրդոյն...: Վջ. զՄակեդոնն եւ զամենայն հոգեմարտսն:

= Մ. Խորենացի, Գ., 33:

16. Թղ. 52բ. Ի Կայսերաց գրոց: Թէոդոս որդի Գրատիանոսի թագաւորեաց ամս ԺԵ. ...: Վջ. եւ դարձեալ ննջեցին:

= Անանուն Ժամանակագրութիւն. Վենետիկ 1904, էջ 55—56:

17. ժդ. 53ա. Խաւսք երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորւոյ Ներբողեան պատմագրաբար ասացեալ ի սուրբն Յովհաննէս Կարապետ եւ մկրտիչ Քրիստոսի եւ ի կաքաւումն Հերովդիադայ]: Հրաւիրելով կոչեցաւ լեզու իմ...: Վջ. վասն զի աղտեղեալ է յանցանաւք:

= Հրտ. Մատենագրութիւնք Եփրեմի, Դ., 129—142:

18. Թղ. 60ա. Տեառն Գրիգորի Արծրունեաց եպիսկոպոսի թուղթ վասն Տեառնընդառաջին ի Հայս: Ի ժամանակս Յուստինիանոսի կայսեր, յերեսներորդ ամի թագաւորութեանն նորա էր խաղաղութիւն ի քաղաքին յԵրուսաղէմ...: Վջ. ընդ առաջ ելեալ մաքրութեամբ եւ արդարութեամբ ժառանգեսցուք զերկնից արքայութիւնն...(Վիեննա, 1, 95բ. Յուց., էջ 3):

19. Թղ. 62բ. Երանելոյն Կիւրղի եպիսկոպոսապետի Աղեքսանդրու ի Մեկնութենէ Աւետարանին որ ըստ Ղուկայ: Իբրեւ լցան աւուրք սրբութեան նոցա...: Ով մեծ եւ սքանչելի տնաւրէնութեանս...: Վջ. զի փառաւորեսցուք զնա որպէս փրկիչ եւ որպէս զԱստուած եւ զՏէր եւ զապրեցուցիչ. որով եւ ընդ որում Աստուծոյ Հաւր փառք...:

20. ժզ. 65ա. Երանելւոյն Եփրեմի ասացեալ յաղագս Նինուէացւոց: Ահա հրաման հասեալ առ մարգարէն Յովնան...: Վջ. Արդ ի վերայ այսր ամենայնի մատուսցուք զոհութիւն ի փառս...:

= Հրտ. Մատենագրութիւնք, Դ., 107—124:

21. ժէ. 74ա. Թուղթ առ ի Ներսեսէ եպիսկոպոսապետէ յեղբաւրէ տեառն Գրիգորի կաթողիկոսի Հայոց եւ պատասխանի թղթոյ նորին ի Գէորգեայ եպիսկոպոսէ արեւելեան, առաջնորդի սրբոյ ուխտին Հաղբատայ յաղագս հետադաւտելոյ առ ի տուգել զպատմութիւնս երանելոյն սրբոյն Սարգսի: Որոց բաղձալի է ճշմարտութիւնն յիրս եւ ի բանս...: Վջ. որ է այսպէս:

= Հրտ. Սոփերք, ԺԶ., 4—9:

22. Թղ. 75բ. Վկայաբանութիւն սրբոյն Սարգսի զաւրավարի եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի եւ այլ զինուորաց որք ընդ նոսա վկայեցին յաւուրս ամբարիշտ թագաւորացն Յունաց եւ Պարսից՝ Յուլիանոսի եւ Շապհոյ: Ի ժամանակս թագաւորութեանն Հռովմայեցւոց...: Վջ. «Թարգմանեցաւ ճառս յԱսորւոցն ի մերս ի ձեռն Միխայլի որումն կրաւնաւոր քահանայի ասորւոյ. եւ յարմարեցաւ ըստ կարի մերումս լեզուի շարադրութեամբ ի Ներսեսէ կաթողիկոսէ յեղբաւրէ Գրիգորիսի կաթողիկոսի, ի թուականիս Հայոց ՈԷ (1158): Որովք մաղթեմք զընթերցողդ...:

= Հրտ. Սոփերք, ԺԶ., 1—53:

23. ժէ. 86ա. Երանելւոյն Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի վասն Յարութեան մեռելոց: Արմատք ամենայն բարեգործութեան յոյսն յարութեան...: Վջ. «զի յերեւելւոյս հաւատարիմ լիցի հանդերձեալն:

= Հրտ. Կիւրղի Կոչումն Ընծայութեան, Վիեննա 1832, էջ 398—414:

24. ժը. 92բ. Երանելւոյն Յովհաննու Ոսկեբերանին յաղագս ոչ սգալոյ զվախճանեալսն որ տղայք գնան յաշխարհէ: Բեր այսուհետեւ մանաւանդ քան զյառաջագունիցն փութարար վարդապետութեամբ մրտցուք ի ներքս...: Վջ. Որպէս երբեմն Աբրահամ զԻսահակ...:

= Հրտ. Ոսկ. Պաւղ., Բ., 770—782:

25. ժթ. Թղ. 95ա. Նորին երանելւոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի վասն մխիթարութեան սգաւորաց: Քրիստոս եառ, երկրպագեսցուք սանդծչին. վերստին սանդծ...: Վջ. վասն կամայից եւ ակամայից. բայց միայն ապաւինել ի մարդասիրութիւնն Աստուծոյ... (Հմմտ. Վիեննա, 1, 123ա):

26. ժթ. Թղ. 97բ. Ագուհացիցն բուն Բարեկենդանին Ա. Կիւրակէին: Երանելւոյն Բարսղի Կեսարու Կապպադովկացւոց եպիսկոպոսի ասացեալ: Փողեցէք, ասէ, ի նոր ամսեան փողով ի բարենշան աւուր տաւնի մերոյ: Այս հրաման մարգարէական մեզ...: Վջ. յարդար դատաւորութեանն Քրիստոսի.. (Հմմտ. Վիեննա, 1, 158բ):

27. ի. Թղ. 95ա. Պատմութիւն սրբոյն Թէոդորոսի զաւրավարի ծննդեանն եւ սնըն—

© National Library of Armenia

ղեանն եւ վարուցն: Ի ժամանակին յորում Մակեդոնացին Աղեքսանդրոս...:

բ· Թղ· 96բ· Վկայաբանութիւն սրբոյն Թէոդորոսի զաւրավարին: Մաքսիմիանոս եւ Մաքսիմոս թագաւորք առաքեցին յամենայն թագաւորութիւնս...: Վջ· կատարեցաւ սուրբ վկայն Թէոդորոս ի յերկրորդում աւուր յունիս ամսոյ ի թագաւորութեանն Մաքսիմիանոսի եւ Մաքսիմոսու...:

= Հրտ· ա· եւ բ· Սոփերք, ԺԶ·, 63—80:

28· իա· Թղ· 100բ· Աղուհացիցն Բ· Կիւրակէին: Երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդնուպաւլսի եպիսկոպոսի յաղագս Ապաշխարութեան: Տեսէք յառաջնումն Կիւրակէին զպատերազմն եւ զյաղթութիւնն...: Վջ· ահա տեսեր զխարդ ի տրտմութենէն ընջին մեղք:

= Հրտ· Ոսկ· Ճառք, 46—56:

29· իբ· 105ա· Բ· չաբաթն աւրն աղուհացիցն: Վկայաբանութիւն սրբոյն Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի: Մխածին որդին եւ բանն Աստուած, որ յառաջ քան զյաւիտեանս ի հաւրէ ծնեալ...: Վջ· եւ ամենեքին զոհանալով աւրհնէին զամենասուրբ Երրորդութիւնն...:

Հրտ· Հանդ· Ամս· 1948, էջ 145—155:

30· իգ· 109բ· Գ· Կիր· աղուհացիցն: Երանելոյն Սեբերիանոսի եպիսկոպոսի ասացեալ յաղագս յԱւետարանին Մեկ·: Այր մի իջանէր յԵրուսաղեմէ յԵրիքով...: Արդ յորժամ արար Աստուած զերկին եւ զերկիր եւ զմարդն...: Վջ· յայնժամ ապա կատարեսցուք զպատուիրանն Քրիստոսի· եւ յայսմ ամենայնի փառաւորեսցուք...:

= Հրտ· Ճառք Սեբերիանոսի, Վենետ· 1830, էջ 202—204:

31· իդ· 111ա· Տեառն Յոհաննու Ոսկեբերանի ի կինն մեղաւոր որ աւծ զՏէրն իւղով: Սովորութիւն է աշխարհական երաժշտութեանց փողովք եւ քնարիւք...: Վջ· եւ բացցի նմա յարարչէն ամենեցուն...:

= Հրտ· Ոսկ· Պաւղ·, Բ·, 854—861:

32· իե· 115ա· Դ· չաբաթն աւրն աղուհացիցն: Յովհաննու Երուսաղէմի հայրապետի յիշատակ: Երանելոյն Եւսեբի ժամանակագրի յԵկեղեցական Պատմութենէ: Ընդ ժամանակս յայտնի էր եպիսկոպոս յեկեղեցւոջն Երուսաղէմի Նարկեսոս...: Վջ· քանզի պիտոյ էին՝ կարգեցաք զանուանս նոցա:

= Եւսեբ· Եկեղ· Պատմ·, Ե·, 12 (էջ 367):

բ· 115բ· Ի նոյն գրոց յաղագս սքանչելեացն Նարկեսեայ· ի Զ· Դպր·: Այղ սքանչելիս բազումս իբր ի տեսչութենէ...: Վջ· եկաց զկնի նորա յեկեղեցւոջն նոցա Փեբիոս:

= Եւս· Եկ· Պատմ·, Զ·, 9—11 (էջ 438—442):

33· Թղ· 117բ· Ի յիշատակի Յովհաննու Երուսաղէմի հայրապետի ի Պատմութենէն Եպիփանու: Եւ եղեւ երբեմն զի սարկաւագ ոմն եկն յԵրուսաղէմէ առ Եպիփան...: Վջ· հանգեաւ ի Քրիստոս բարի վարուք...:

34· իէ· 119ա· Դ· Կիր· աղուհացիցն: Եր· Յովհաննու Կոստանդինուպաւլսի եպիսկոպոսի ոսկեբերանի ասացեալ: Տեսէք զԱստուծոյ զաւրութիւնն· տեսէք եւ զԱստուծոյ մարդասիրութիւնն...: Վջ· յետ սակի փախճանին ի գոգ հայրապետին Աբրահամու հանգչէր...:

= Հրտ· Ոսկեր· Ճառք, 46—56:

35· իը· 123բ· Աղուհացիցն Ե· չաբաթն աւրն: Սրբոց Քառասնիցն որք ի Սեբաստիա կատարեցան: Ընդ ժամանակս Լիկիանեայ թագաւորի...: Վջ· եւ յիշատակ յաշխարհի թողին ի փրկութիւն ամենայն հաւատացելոց...:

= Հրտ· Վարք եւ Վկայաբ·, Բ·, 506—514:

36· իթ· 128բ· Աղուհացիցն Ե· Կիր·: Եր· Յովհաննու Ոսկեբերանի ի Փարիսեցին եւ ի Մաքսաւորն: Զփարիսեցին եւ զմաքսաւորն յիշեցաք եւ երկուս կառս բանիւ լծեալ...: Վջ· եւ հանդերձ նովաւ զամենայնն չահեսցուք ի Քրիստոս Յիսուս...:

= Հրտ· Ոսկ· Ճառք, 323—338:

37· Թղ· 129բ· Նորին Յովհաննու Ոսկեբերանի ի նոյն գրոց: Երրորդ եւս ճանապարհ ապաշխարութեան· զի ի բազմութենէ ճանապարհացն դիւրին լիցի քեզ զփրկութիւն գտանել...: Վջ· ընդ ճշմարիտ արդարսն փառաւորեսցուք զՀայր...:

= Հմմտ· Վիեննա, 4, 34ա: Ճառս մէկ մասն է Յովհ· Ոսկեբերանի Յաղագս ապաշխարութեան ճառին: Տեսէք յառաջնումն Կիւրակէին...»: Հրտ· Ճառք, էջ 53—56:

38· լ· 131բ· Աղուհացիցն Զ· չաբաթն աւրն: Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին յԱգաթանգեղայ Պատմութենէն: Ընդ նուաղել ժամանակաց թագաւորութեանն Պարթեւաց...: Վջ· զաւրացաւ ի վերայ սահմանաց նորա:

= Ագաթ· 15, 1—24, 17:

բ· 136բ· Վկայաբանութիւն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Յառաջին ամէն Տրդատայ արքայութեանն Հայոց խաղացին եկին··: Վջ· ողջ լերուք· եւ մեք մեղէն իսկ ողջ եմք: (Գրիգորի Ագօթքին սա պարբերութեան կից՝ «սիրեցեր դու զատեղծուածս ձեռաց քոց» կը ծանօթագրէ գրիչը· «ով իմաստուն ընթերցաւղք, մի մեղադրէք զի մեծ է աղաւթքն· ես համառաւտեցի· ով երկարն ուզենա թող ի յայլ աւրինակէ գրէ»· կը շարունակէ· «Եւ արդ Տէր բարերար որ եկիր...:

= Ագաթ· 30, 1 եւ չար·:

39· լա· 146բ· Աղուհացից Զ· Կիր·: Եր· Յովհաննու Ոսկեբերանի ի Զաքէոս մաքսաւորն ասացեալ յԱւետարանին Մեկն·: Որք բարեացն են ցանկացաւղք...: Վջ· արդարութեան պսակն, զոր կազմեսցէ Քրիստոս սրբովքն եւ անթառամ ծաղկաւքն...:

= Հրտ· Ոսկ· Պաւղ·, Բ·, 734—738:

40· լբ· 149ա· Եր· Յովհ· Ոսկեբերանի յաղագս Ապաշխարութեան: Բազում ինչ է որ կրէ զքրիստոնէութիւն մանաւանդ քան զամենայն ինչ սէր...: Վջ· եւ լինի այս ի մեծի աւուրն յանդիմանութեան առաջի Քրիստոսի եւ անչափ բազմութեանն...:

= Ճառս Պարիսի Թ· 116, 186բ—188բ կը սկսի· Բազմութիւնք քրիստոսաւէր ժողովոց բազում ինչ ունին որ կրեն զքրիստոնէութիւն...:

41· լգ· 151բ· Աղուհացիցն Է· չաբաթն աւրն: Գալուստն Տեառն ի Բեթանիա եւ Ղազարն: Եր· Եփրեմի խորին ասորւոյ ի Ե· թարգմանութենէ: Յորժամ երիտասարդն էիր, պարտ էր քեզ զաներեւոյթն խորհել...: Վջ· զի գթած եւ ողորմած, երկայնամիտ եւ բազում ողորմ է Տէր Աստուած մեր...:

= Հրտ· Ոսկ· Պաւղ·, Բ·, 861—864:

42· Թղ· 153բ· Հարցումն Թէոդորոսի քահանայի ընդ երանելին Եպիփան վասն Բառասներորդ պահոց պասեքին: Եթէ Մովսէս Խ· աւր պահեաց եւ Եղիա եւ Տէրն մեր··· (ի մէջ այլոց կ'ըսուի· «Այսպէս կարգեաց սուրբն Գրիգոր Հայոց հայրապետն ոչ աղարտելով զաւրէնս կամ զմարգարէս...»): Վջ· թէ) ուր եսն եմ, անդ եւ պաշտաւնեայն իմ եղիցի...:

43· լդ· 155բ· Եր· արբայ Եփրեմի խորին ասորւոյ ի գալուստն Փրկչին յԵրուսաղէմ եւ ի սուրբ տաւն բարեբանութեան: Ի տաւնս տաւնից լի ընտրողութեամբ հրաւիրեալ էք...: Վջ· տաւնեա զտաւնս փրկչին որ եկն փրկեաց զքեզ ի մոլորութենէն...:

= Հրտ· Եփրեմ, Դ·, 45—60:

44· լե· 164բ· Մեծի չաբաթուն Երկշաբաթն աւրն: Սրբոյն Յովհ· Ոսկեբերանի Կոստանդինուպաւլսի եպիսկոպոսապետի յԱրարածոց Մեկնութենէ յայրն եւ կինն, յԱդամ եւ յԵւա: Եւ եսես կինն զի բարի է ծառն ի տեսանել եւ քաղցր ի կերակուր...: Տեսանե՞ս կերակուր որ զմահ միջնորդեաց· տեսանե՞ս կերակուր որ ի դժոխս ձգիցէ...: Վջ· կալցուք մինչեւ ցայս վայր զբանս եւ զԱստուած փառաւորեսցուք...:

= Հմմտ· Վենետ· 212, 363բ եւ այլն:

45· լզ· 168բ· Մեծի աւուր Երեքշաբաթին: Եր· Յովհ· Ոսկեբերանի յաղագս Կուսանացն ասացեալ յԱնհասից գրոց: Յորժամ զմտաւ ածեմ զդիւրածախումն կենցաղոյս...: Վջ· արդ արասցուք, եղբարք, զպատուիրանս զայս, զի խոստացելոց բարեացն...:

= Հրտ· Ոսկ· Պաւղ·, Բ·, 744—750:

46· լէ· 172ա· Մեծի Դչին: Եր· Յովհ· Ոսկեբերանի... ի Մաթէոսի աւետարանին Մեկնութենէ: Յայնժամ չոգաւ մի ոմն յերկոտասանիցն Յուդա Սկարիովտացի...: Յայնժամ· ե՞րբ· յորժամ զայս ասաց...: Վջ· զի եւ աստ ի դիւրութեան լինիցիմք եւ ի յաւիտենական կեանսն եւ յանծախ գանձսն վայելիցեմք...:

= Ոսկ· Մատթ· Մեկնութիւն ճառ ՁԱ· Montfaucon VII, 762—772:

47· Թղ· 174բ· Եր· Եւսեբի եպիսկոպոսի ի նոյն խորհուրդ: Փութասցուք ի Խաչն Քրիստոսի· ոչ զի խաչ ելանիցեմք...: Վջ· որ եղեւ կեանք արարածոց ի Քրիստոս Յիսուս...:

= Հրտ· Սեբերիանոսի ճառք, էջ 219—221:

48· լը· 176ա· Մեծի Եչին: Եր· Զենոբայ եպիսկոպոսի ասացեալ ի հին զատկին: Յետ խաւսելոյն Յուդայի ընդ քահանայապետն...: Վջ· ի փրկութիւն աշխարհի եւ ի կենդանութիւն հոգւոց մերոց:

= Հրտ· Բազմավէպ, 1922, էջ 225—228:

49· Թղ· 178ա· Եր· Յովհաննու Ոսկեբերանի ի Մատթէոսի աւետարանին Մեկնութենէ: Յառաջնում աւուր բաղարջակերացն...: Առաջին բաղարջակերաց· յառաջ քան զբաղարջակերաց աւրէն ասէ· զի սովոր են յերեկորէն թուել...: Վջ· այլ իբրեւ ի մո–

© National Library of Armenia

լորութենէ խմիքէ ըմբռնեալ յարծաթսիրութենէն:

= Հրտ. Ոսկ. Մատթ. Գ. 97—102:

50. լԹ. 182ա. Մեծի աւուր Ուրբաթին: Տեառն Զաքարիայ Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի Զարչարանսն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Երէկ զմեծի եւ զհրաշափառ հինգշաբաթուն զհոյակապ եւ զխորհրդածութեան աւր տանախմբել արժանաւորեցաք. ընկալ զպարգեւս չնորհատու Հոգւոյն սրբոյ...: Վջ. պարագրելի մարմինն չարչարեցաւ:

51. Թղ. 192բ. Եր. Եւսեբի Եմեսու եպիսկոպոսի ի Զարչարանսն Քրիստոսի: Իսկ զչարչարանացն Քրիստոսի լսել ոչ պարտիմք...: Վջ. այլ նոքա կրեցին պատիժս. եւ եկեղեցի պարծի ի Քրիստոս Յիսուս...:

= Հրտ. Ճառք Սեբերիանոսի, էջ 212—218:

52. խ. 196բ. Մեծի աւուր Թաղմանն Տեառն: Կիւրղի եպիսկոպոսի ասացեալ Երուսաղէմացւոյ: Եկն Քրիստոս եւ եբարձ զմեղս մեր եւ եդ ի վերայ խաչին...: Վջ. զի պահէին զունայնութիւն եւ զստութիւն իւրեանց թողին:

= Հրտ. Կիւրղի Կոչումն Ընծայութեան, էջ 264 եւ չար.:

53. Թղ. 199բ. Սրբոյն Եղիշէի վարդապետի ի Թաղումն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Եկն, ասէ, Յովսէփ Արիմաթացի...: Իբրեւ լսեն զհամարձակեցաւն, մի զուգնաքեայ համարեսցիս...: Վջ. էջ եւ բարձրացաւ ի փոքր տեղւոջ. եւ արժանաւորս արար աւրհնել զտէրութիւնն Հաւր...:

= Հրտ. Եղիշէի մատենագրութիւնք, Վենետիկ 1859, էջ 292—300:

54. խա. 204բ. Եր. Գրիգորի Աստուածաբանի Նազիազու եպիսկոպոսի ի Պասքա եւ ի հեզգութիւն: Յարութեան աւր. եւ սկիզբն աջողակ...: Վջ. մի լեալ զամենեսեան ի Քրիստոս Յիսուս այժմ եւ որ անդ են հանգիստքն...:

55. Թղ. 206ա. Եր. Դիոնեսիոսի եպիսկոպոսապետի ի Աղեքսանդրու ի Յարութիւն Փրկչին: Յարեաւ այսաւր ի մեռելոց Քրիստոս կենդանին յաւիտենից. եւ տեսեալ կանանցն զյարութիւն նորա...: Վջ. ի ձեռն առաքելոցն քարոզեցաւ...:

= Հրտ. Pitra-Martin, Analecta Sacra Spic. Solesmensi, IV, 180—181:

56. Թղ. 207բ. Եր. Յովհ. Ոսկեբերանի.. ի սուրբ Զատիկն: Պայծառ է զատկիս ժողովս եւ մեծապատիւ է տաւնս...: Վջ. այլ զէմ յանդիման ընդ ամենայն սուրբս նորա...

= Հրտ. Ոսկեբերանի Ճառք, էջ 26—45:

57. Թղ. 209բ. Ս. Կիւրղի Աղեքսանդրու հայրապետի: Արդ պահելով զաւրս յորում մատնեցաւ...: Վջ. եւ երեւին ստուգիւ հասու առնել իւրաքանչիւր ոք ի սրբոց աւետարանչացն:

58. Թղ. 211ա. Յովհ. Ոսկեբերանի ի Յարութիւնն Տեառն: Իսկ Թովմաս մի յերկոտասանիցն...: Զոր աւրինակ պարզաբար եւ որպէս զիպեցաւ հաւատալն զիւրութեամբ: Վջ. երանեցէք զնոսա... որք հանդերձեալ էին լինել ընդ նմա ըստ մերում հասարակաց յարութեանն...:

= Յեվհ. Ոսկեբերանի Մեկնութիւն Յովհաննու Կ. Պոլիս 1717, էջ 989—998:

59. Թղ. 213բ. Եր. Եփրեմի խորին ասորւոյ ի Յարութիւն Փրկչին: Յաւուր յորում յարեաւ Քրիստոս եւ լուծաւ զողումն յաշակերտսն...: Վջ. զի զուցէ լկտեցուցէ զաւելլի ըմպաւղսն...:

= Եփրեմ, Դ., 61—62:

60. խբ. 214բ. Նոր Կիրակէին: Եր. Յովհ. Ոսկեբերանի... ի Թերահաւատութիւնն Թովմայի: Ահա դարձեալ տաւն, ահա դարձեալ փրկութիւն ոգւոց վայելչապէս...: Վջ. Մի արհամարհանաւք մերձեսցուք առ նա, այլ սրբութեամբ...:

= Հրտ. Ոսկ. Պաւղ., Բ., 750—757:

61. խգ. ...Ի մեծի աւուր Համբարձմանն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. ի վարդապետութենէ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի: Եւ իբրեւ կատարեաց զուխտադրութիւնն Աստուծոյ վասն հրէական ազգին...: Վջ. զաւրինակ միւսանգամ գալստեանն Քրիստոսի:

= Ագաթ. 245, 18—247, 18:

62. Թղ. 219բ. Ս. Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի ի Համբարձումն Տեառն: Արդ զընթացսն համբերութեամբ կատարեաց Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս...: Վջ. եւ դարձեալ գայ թագաւորեալ յաւիտեանս. ամէն:

= Հմմտ. Կիւրղի Կոչումն Ընծ., էջ 294 եւ չար.: Նոյնը ունինք Պարիսի Թ. 110, 431ա—432բ: 115, 79ա, Վենետիկ 202, 417ա—418ա. այլ եւ այլ խմբագրութեամբ:

63. Թղ. 220բ. Եր. Դիոնեսիոսի եպիսկոպոսի ասացեալ: Եհան Յիսուս զաշակերտսն

մինչեւ ի Բեթանիա...: Զայս կանխաւ զուշակեաց երանելին Դաւիթ...: Վջ. անբաժանելի միաւորութեամբն. որում փառք...:

= Հրտ. Pitra, Analecta Sacra, IV, 180—181:

64. խդ. 221ա. Ի մեծի աւուր Պենտակոստէին: Եր. Գրիգորի Աստուածաբանի յաղագս Հոգւոյն սրբոյ: Յաղագս տաւնիս զուգնաքեայ իմաստասիրեսցուք...: Վջ. ի նոյն ինքն ի բունն եւ յԱստուած...:

65. Թղ. 224բ. Ս. Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի ի Հոգին սուրբ: Շնորհք հոգեւորք են ճշմարտիւ...: Վջ. առ ընդունելութիւն երկնաւոր չնորհացն:

= Հրտ. Կոչումն Ընծայութեան, էջ 336 եւ չար.:

66. խե. 227ա. Յաղագս սրբոյ Տապանակին որ ի Կարիաթարիմ յԱ. Թագաւորութենէն: Եւ եղեւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ժողովէին այլազգիքն ի վերայ Իսրայէլի...: Վջ. Եւ տունն առ հասարակ լի լինէր ամպով եւ փառօք Տեառն... (Ա. Թագ. Գ—Է եւ Գ. Թագ. Ը):

67. խզ. 229ա. Եր. սուրբ հաւր մերոյ Մովսիսի քերթողահաւր յաղագս Վարդավառի խորհրդոյ: Լուսաւոր եւ պայծառ են իրք մերձաւոր տաւնիս...: Վջ. ընդ Թագաւորեալն ի լոյս ի նոյն ինքն ի Քրիստոս...:

= Հրտ. Մ. Խորենացւոյ մատենագրութիւնք, Վենետիկ 1865, էջ 326—338:

68. խէ. 236բ. Տեառն Զաքարեայ Հայոց կաթողիկոսի ի Ննջումն Աստուածածնին: Հնդետասաներորդ ամայ էր ամէներջանիկ Մարիամ, յորժամ ծնաւ զմարմնացեալ Բանն Աստուած...:

69. Թղ. 239բ. Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ Աթենացւոց առաջին եպիսկոպոսի Պատասխանի հարցմանն Տիտոսի Կրետացւոց եպիսկոպոսի յաղագս Ննջման սուրբ Կուսին: Ծանիցէ եղբայրութիւնդ քո, ով փսեմականդ Տիտէ...: Վջ. մինչեւ ի ժամանակի հատուցման:

= Հրտ. Սրուանձտեանց, Հնոց եւ նորոց, Կ. Պոլիս 1874, էջ 110—115:

70. խը. 240բ. Տողակաթին: Տեսիլ զոր ետես սուրբն Գրիգոր վասն հիմնարկութեան կաթողիկէ Եկեղեցւոյ: Արդ ի լնուլ վաթսներորդ վեցերորդ աւուրն՝ ընդ այգուն առաւաւտանալն մատուցեալ իշխանքն...: Վջ. զի մի ոք... ի բժշկութենէն զրկեսցի:

= Ագաթ. 378—394:

71. խթ. 246բ. Ի նաւակատիս սուրբ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ. որ կատարի յԵրուսաղէմ ի սուրբ տեղիսն: Սրբոյն Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի. Յաղագս սուրբ եւ կաթուղիկէ եկեղեցւոյ մարթ եւ պատշաճ բազում ինչ ասել...: Վջ. վասն որոյ զամենայն ջանս ջանասցուք զի ի Տեառնէ Աստուծոյ վայելեսցուք զկեանսն...:

= Հրտ. Կոչումն Ընծայութեան, էջ 416 եւ չար.:

72. ծ. 248ա. Սրբոյն Սահակայ Հայոց կաթողիկոսի թէ որպէս հաստատեցաւ կարգ եկեղեցւոյ եւ որոչումն վանաց: Հաւատք եկեղեցականք զարթուցանեն զմիտս երկիւղածաց Քրիստոսի...: Վջ. եւ որք կամին հակառակել՝ անձանց զատապարտս ընդունին...:

= Հմմտ. Սոփերք, Բ., 100 եւ չար.:

73. ծա. 250ա. Վերլուծութիւն կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ որ ի նմա յաւրինեալ կարգք: Երանելին Պաւղոս գրէ Եբրայեցւոցն այսպէս ասելով. Ստուեր հանդերձելոց...: Վջ. զնոյն զասակցութիւնսն ցուցանէ մեզ Տէր իւրոց պաշտաւնէիցն թուով...:

74. ծբ. 254ա. Եր. Եպիփանու արքեպիսկոպոսի Կիպրացւոյ ասացեալ Գովեստ սրբոյ Խաչին: Խաչիս Քրիստոսի տաւնեսցուք. եւ լրումն եկեղեցեաց պայծառանայ...: Վջ. եւ զհոգիդ սուրբ զմխիթարիչդ. վասն զի ամենասուրբ Երրորդութեանդ...:

75. ծգ. 260բ. Սրբոյն Կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետի ի Խաչն սուրբ եւ աստուածընկալ: Պարծանք սրբութեան եւ արդարութեան կաթուղիկէ եկեղեցւոյ այս են...: Վջ. եւ այնմ որ առաքեցաւ Տէրն եւ եկն ել ի խաչ վասն մեր...:

= Հրտ. Կոչումն Ընծայութեան, էջ 234 եւ չար.:

76. ծդ. 262բ. Եր. Յովհ. Ոսկեբերանի Կոստանդինուպաւլսի եպիսկոպոսի ի Խաչն աստուածընկալ: Մի ոք այսուհետեւ ամաւթ համարեսցի զպարկեշտ նշան փրկութեան մերոյ...: Վջ. Նոյնպէս եւ ի ձեռն փայտին փրկութիւն եղիցի...:

= Հրտ. Migne, PG. 57, 841:

77. ծե. 265ա. Վկայութիւն սուրբ առաքելոյն Փիլիպպոսի որ վկայեաց յԵփիսոսէ քաղաքի: Մինչդեռ էին առաքեալքն Փիլիպպոս եւ Բարթողոմէոս եւ Մարիամ յԵփիսոսէ

© National Library of Armenia

քաղաքի...: Վ. եւ բանն Աստուծոյ անէր եւ բազմանայր. շնորհաւք...:

= Հրտ. Անկանոն գիրք առաքելականք, Վենետիկ 1904, էջ 300—320:

78. ծզ. 271ա. Յեկեղեցական Պատմութենէն վասն Փիլիպոսի առաքելոյ: Փիլիպպոս էր յԲեթից առաքելոցն...: Վ. անպատկառելի կացցուք յաջակողմանն որպէս կամարարք կամաց նորա եւ ժառանգեսցուք...:

= Եւսեբ. Եկեղ. Պատմ. Գ. 31, էջ 210—211:

79. ծէ. 273ա. Յաղագս Անդրէի առաքելոյ եւ նորին սքանչելեացն զոր Տէր եցոյց ի ձեռն նորա եւ Մատթէի ի Մարգակերաց աշխարհ: Յետ համբառնալոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս...: Վ. եւ առաքեալն արգել զնոսա...:

= Հրտ. Անկանոն գիրք առաքելականք, էջ 124—145:

80. ծը. 281ա. Ի յիշատակի սուրբ մարգարէին Դաւթի եւ Յակոբու առաքելոյ. յԱ. թագաւորութ.: Եւ զղջացաւ Տէր, զի թագաւորեցոյց զՍաւուղ ի վերայ Իսրայելի...: Վ. պատուեցաւ անուն նորա յոյժ:

= Ա. Թագ. ԺԵ. 35—ԺԸ. 30:

բ. Թղ. 286ա. Ի Դ. թագաւորութենից: Եւ արքայ Դաւիթ ծերացեալ էր...: Վ. ասէ ցնա Սողոմոն. երթ ի տուն քո:

= Գ. Թագ. Ա. 15—53:

81. ծթ. 288բ. Եր. Եւսեբի ժամանակագրի ասացեալ վասն Յակոբու որ անուանեցաւ Եղբայր Տեառն. յեկեղ. Պատմութենէն: Իսկ Հրեայքն ի ժամանակին իրրեւ կալաւ Պաւղոս բողոք ի կայսր...: Վ. այսպէս վկայեաց յԵրուսաղէմ առաջի Հրէից եւ Հեթանոսաց եւ եկեղեցւոյն Աստուծոյ...:

= Եւսեբ. Եկեղ. Պատմ. Բ. 23:

82. կ. 291ա. Ի յիշատակի սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկայի: Երանելւոյն Բարսղի եպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացւոյ Ներբողեան ի սուրբ վկայն Քրիստոսի Ստեփաննոս: Ամենեքեան որք սիրելեացն ճաշս յաւրինեսցեն...: Վ. որպէս զի քահանայագործելով ի քում յիշատակի զկենդանի զմարմին եւ զանմահ արիւն կեցուցչին մերոյ Աստուծոյ հաղորդեալք...:

83. կա. 294ա. Եր. արքա Եփրեմի խորին ասորւոյ ի սուրբն Ստեփաննոս նախավկայն Քրիստոսի: Անդրանիկն մարտիրոսաց կոչեաց զիս...: Վ. աւրհնեալ Քրիստոս որ ետ նմա զաւրութիւն եւ յաղթութիւն...:

= Հրտ. Եփրեմ, Դ., 143—149:

84. կբ. 298ա. Գործք Պետրոսի եւ Պաւղոսի առաքելոցն Տեառն մերոյ, եթէ զիարդ ի Հռովմ կատարեցան: Եւ եղեւ յետ ելանելոյն Պաւղոսի ի Դոգոմէլիտացւոց կղզոյն՝ գալ նմա ի կողմանս Իտալացւոց...: Վ. եւ Պետրոսաւայ եւ Պոմտինտինա ի նորին ամսոյ ի յութն: Շնորհաւք...:

= Հրտ. Անկանոն գիրք առաքելականք, 1—29:

85. կգ. 309ա. Ի յիշատակի սրբոյց առաքելոցն Յովհաննու եւ Յակովբու: Եր. Եւսեբի յեկեղ. Պատմութենէն: Յամս Կղաւդեայ կայսեր ձեռնամուխ եղեւ Հերովդէս...: Վ. յորժամ զայցէ հատուցանել վարձս սրբոց իւրոց...:

= Եւս. Եկ. Պատմ. Բ. 9:

86. կդ. 312ա. Պատմութիւն յաղագս (սեսլեանն աստուածա)յին եւ յայտնութեանն որ ցուցաւ Յովհաննու ի Հոգւոյն սրբոյ եւ հանգիստ նորա: Յետ ժամանակաց ինչ առեալ զիս Յովհաննէս ելաք արտաքս...: Վ. խոնարհեալ համբուրեցաք զսուրբ դիրս նորա. եւ չոգաք ի քաղաքն փառաւորելով զՀայր...:

= Հրտ. Անկանոն գիրք առաքելականք, էջ 287—292:

87. կե. 314բ. Վկայաբանութիւն սուրբ Մանկանցն որք յԵփեսոս: Ամենայնի Տէրն եւ արարիչն եւ խնամողն, որ զիտէ զվերջինսն եւ զառաջինսն...: Վ. որ առնէ սքանչելիս ի ձեռն սրբոց իւրոց. զի նմա վայելէ...:

= Հրտ. Վարք եւ Վկայաբ. Ա. 491—502:

88. կզ. 325բ. Պատմութիւն սրբոյ առաքելոյն եւ աւետարանչին Մատթէոսի: Մինչդեռ առաքեալն Մատթէոս ի լերինն էր բոկ...: Վ. Եւ այժմ է ողջ մարմին նորա ի Կոստանդինուպալիս ընդ այլ առաքեալսն...:

= Հրտ. Անկանոն գիրք առաքելականք, էջ 437—448:

89. կթ. 330բ. Պատմութիւն սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ եպիսկոպոսին, զոր գրեաց Մեղիգեայ աշակերտ Մարուգէի միայնակեցի: Մովսէս աստուածային աբէլնգիրն, որ եհերձ զիսորս ծովուն եւ եհան զժողովուրդն յանապատ յանջրդի..., Վ. եւ ես յայլոց սրբոց պատմութիւնս ընթացայ...:

= Հրտ. Վարք եւ Վկայաբ. Բ. 83—107:

Մասն Բ. Յայսմաւուրք:

90. ի. 345ա. Վարք երանելւոյն Սիմոնի Սինակեցի որ Մանդրայն Հալպ: Երանելին Սիմոն էր ի քաղաքէն Անտիոքայ Ասորւոց ի ժամանակս բարեպաշտ արքային Լեւոնի...: Վ. Եւ ննջեաց երանելին յամսեանն Սեպտեմբերի ի մինն յաւուր տարեմտի:

Հրտ. Վարք Հարանց Ա. 324—326: Յայսմաւուրք Վիեննայի Թ. 7, 44ա (Յ. 28):

91. իա. 346բ—347բ. Վկայաբանութիւն սրբոյն Մամասայ զոր յիշատակէ սուրբն Գրիգոր Աստուածաբան ի Նոր Կիրակէի ճառին: Յամս Աւրելիանոսի ամպարիշտ արքայի...: Թ. 7, 46ա:

բ. Թղ. 348ա. Յայսմ աւուր յիշատակ է եր. Յովհաննու կ. Պաւլի հայրապետի պահեցողի: Սուրբ հայրապետն Յովհաննէս յաղագս բազում ճգնութեանց իւրոց... (քանի մը տող):

92. իբ. 348ա. Վկայաբ. Ս. Անթիմոսի Նիկոմեդացւոց եպիսկոպոսի (Թ. 7, 47բ):

93. իգ. 348բ. Վկայաբ. Ս. Բարեղայ Անտիոքայ հայրապետի եւ վկայի (Թ. 7, 48ա):

94. իդ. 349ա. Վկայութիւն Սրբուհոյ եւ կոյս վկային Երմոնեայ (Թ. 7, 50ա):

95. իե. 350ա. Աստուածածնին. ծննդեանն ամենաւրհնեալ կուսին ի ծնողայ իւրոց ի Յովակիմայ եւ Յաննայէ. ի Պատմութենէ Ս. Յակոբայ եղբաւրն Տեառն (Թ. 7, 51բ):

96. Թզ. 352ա. Վկայութիւն սրբուհոյ վկային Մանուշակայ զոր ի հոռոմ լեզու Իա՛ կոչեն (Թ. 7, 56բ):

97. 353ա. Յիշատակ է ապաինոյն Աստուծոյ Թեոդորայ (Թ. 7, 57ա):

98. իէ. 357ա. Վկայութիւն Ս. Եւստաթիոսի եւ ամուսնոյ իւրոյ Թէոպիստեայ եւն (Թ. 7, 85ա):

99. իը. 359բ. Վկայութիւն կոյս նախավկային Ս. Թեկղի (Թ. 7, 90ա):

100. իթ. 362բ. Վկայութիւն Ս. Կալիստրատոսի եւ ընկերացն իւրոց (Թ. 7, 94ա):

101. ա. 364ա. Վարք եւ վկայութիւն երջանիկ հաւրն մերոյ Ս. Բարլաամի (Թ. 7, 96բ):

102. աա. 365ա. Վկայաբ. Ս. Անանիայի առաքելոյ Դամասկացւոյ (Թ. 7, 99ա):

103. աբ. 366ա. Վկայութիւն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսի եւ Յուստինեայ կուսի (Թ. 7, 99բ):

104. ագ. 367բ—379ա. Կիպրիանոսի ապաշխարութիւն: Որք Քրիստոսի խորհրդովքն յառաջ գայցէ ձերոյն արտասուաւք...: Վ. Նա փրկեաց զիս ի մահուանէ: Այլ Աստուծոյ Հաւր եւ միածնի Որդւոյ նորա...:

= Յայն ընդարձակը՝ Acta Sanctorum Septembris VII, 222—241 (BHG. 453).

105. ադ. 379ա. Վկայաբ. սրբոյ առաքելոյն Թովմայ յերկոտասանիցն (Թ. 7, 107ա):

106. աե. 379բ. Վկայութիւն սրբոյց վկայիցն Մ(Տ)արգոսի եւ Անդրոնիկոսի որ ի Մեծքարն: Սուրբ Մարտիրոսքս պսակիկ... (Թ. 7, 114ա):

107. ազ. 379բ. Վկայութիւն Ս. Խուսանթոսի որ թարգման(ի) Ոկտեծադիկ եւ ամուսնոյն իւրոյ սրբուհոյն Դարեհի (Թ. 7, 124բ):

108. աէ. 383ա. Վկայութիւն Ս. Խարեթայ եւ սրբոց ընդ նմա (Թ. 7, 130ա):

109. աը. 385ա. Վարք եր. Իլարիոնի (Թ. 7, 132ա):

110. աթ. 387ա. Վարք եր. Արքեպիսկոպոսի Յերապոլեայ եպիսկոպոսի (Թ. 7, 133բ):

111. ժ. 389բ. Պատմութիւն անարծաթ բժշկացն Կոզմայայ եւ Դամիանոսի (Թ. 7, 148բ):

112. ժա. 391բ. Վարք սուրբ հայրապետացն Կ. Պ.ի Մեթոդիանոսի, Ղազքանդրի եւ Պաւղոսի խոստովանողի (Թ. 7, 155բ):

113. ժբ. 393ա. Տան է սուրբ եւ փառաւորեալ հրեշտակապետացն Միքայէլի եւ Գաբրիէլի եւ ամենայն երկնային զաւրացն. ի ճառէն Պանտալէոնի վասն տաւնի մեծի հրեշտակապետացն (Թ. 7, 165բ):

114. ժգ. 396ա. Վկայութիւն Ս. Մինասայ Եգիպտացւոյ (Թ. 7, 165ա):

115. Թզ. 396ա. Յիշատակ եր. Յովհաննու Ազքանդրու հայրապետին Ողորմածին (Թ. 7, 105բ):

116. ժդ. 398ա. Պատմութիւն սեառն Յովհաննու Ոսկերբերանի (Թ. 7, 168բ):

117. ժե. 400բ. Վկայաբ. սրբոց խոստովանողացն Գուրիասայ, Սամոնասայ (եւ) Աբիբա սարկաւագի (Թ. 7, 173ա):

118. ժզ. 401բ. Սքանչելագործութիւնք սրբոց խոստովանողացն Գուրիասայ, Սամոնասայ եւ Աբիբա Սարկաւագի. որ եղեւ յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին Թէոդոսի: Յորժամ առաքեցան զարք յերկրէ հեռաստանէ ի պահպանութիւն քաղաքին Եդեսայ... (Թ. 7, 174ա):

119. ժէ. 403ա. Վարք երանելւոյն Գրիգորի Սքանչելագործի զոր գրեաց սուրբն Գրիգոր Նիւսացին եղբայր Բարսղի (Թ. 7, 178ա):

120. ժը. 406ա. Վարք երանելւոյն Գրիգորի Ակռականղացւոց եպիսկոպոսի (Թ. 7, 186բ):

121. ժթ. 414ա. Վկայաբ. սրբոյն Կղեմայ Հռովմայ հայրապետի (Թ. 7, 194բ):

122. ի. 415ա. Վկայաբ. Ս. Բազարաայ Տոռոմենոյ եպիսկոպոսի եւ լուսաւորչի (Թ. 7, 557ա):

123. իա. 423ա. Վարք եր. Նիկողայոսի Միւռնայ Լիկացւոց եպիսկոպոսի (Թ. 7, 216ա):

124. իբ. 425ա. Վարք եր. Ամբրոսիոսի եպիսկոպոսի Միղիողա քաղաքի յարեւմուտս (Թ. 7, 218ա):

125. իգ. 428բ. Վկայութիւն սրբոց վկայիցն Մինասայ, Երմոգենի, Եւդոքսիոսի (Թ. 7, 224բ):

126. իդ. 430ա. Պատմութիւն սքանչելեաց երանելւոյն Սփիւռիդոնի եպիսկոպոսին Մրմինթեու քաղաքին ի Կիպրոս (Թ. 7, 229ա):

127. իե. 431ա. Վկայաբ. սրբոց վկայիցն Եւստաթիոսի, Աւքսենտի, Եւգենիոսի, Ովրեստի եւ Մարկարիոսի (Թ. 7, 231բ):

128. իզ. 434բ. Վկայաբ. Ս. Փիլիմոնի փոքարի եւ Ապղոնիի զրկարդացի Եարիանոսի դատաւորին (Թ. 7, 247բ):

129. իէ. 437ա. Յիշատակ Դանիէլի եւ երից մանկանցն Անանիա, Ազարիա եւ Միսայելի եւ պատմութիւն վկայական մահու նոցա (Թ. 7, 239բ):

130. իը. 438ա. Վկայաբ. Ս. Իգնատիոսի Անտիոքայ հայրապետի (Թ. 7, 252ա):

131. իթ. 439ա. Վկայութիւն երկուց Բիւրուցն, որք ի Նիկոմիդայ հրով կատարեցան ի մեծ եկեղեցին (Թ. 7, 257բ):

© National Library of Armenia

132. ճժ. 440ա. Վկայութիւն Դոմնայի կուսի եւ Ինդէսի ներքինոյ (Թ. 7, 279ա):
133. ճժա. 441ա. Վարք եր. Սեղբեստրոսի Հռոմայ հայրապետի (Թ. 7, 293ա):
134. ճժբ. 442ա. Վարք երանելւոյն Յովհաննու որ վասն Քրիստոսի աղքատացաւ (Թ. 7, 329բ):
135. ճժգ. 444ա. Ծնութիւն եւ վկայութիւն սրբուհի կուսին Եւգինեայ կուսին (Թ. 7, 341ա):
136. ճժդ. 446ա. Յիշատակ հայրապետացն Աղեքսանդրու Աթանասի եւ Կիւրղի (Թ. 7, 340բ):
137. ճժե. 446բ. Վկայաբ. կոյս վկային Եփրասիայ (Թ. 7, 343ա):
138. ճժզ. 447բ. Վկայութիւն չորից զինուորացն Բասոսի, Եւսեբիոսի, Եւտիքեայ եւ Բասիլիդի (Թ. 7, 343բ):
139. ճժէ. 448բ. Պատմութիւն Գրիգոր Աստուածաբանի Նանձիանձու եպիսկոպոսի (Թ. 7, 353ա):
140. ճժը. 451ա. Վարք եր. Եփրեմի Խորին Ասորւոյ (Թ. 7, 359ա):
141. ճժթ. 452բ. Վկայաբ. Ս. Վլասայ Սեբաստիոյ եպիսկոպոսի (Թ. 7, 377ա):
142. ճի. 453բ. Վարք եր. Մարիամայ որ Մարինոսն անուանեցաւ (Թ. 7, 378ա):
143. ճիա. 455բ. Վարք եր. Մարտինիանոսի կրաւնաւորի (Թ. 7, 380ա):
144. ճիբ. 458բ. Վկայաբ. Ս. Պաւղիկարպոսի եպիսկոպոսի (Թ. 7, 396բ):
145. ճիգ. 459բ. Վկայաբ. Ս. Կոնոնոսի Սաւրացւոյն (Գ. 7, 407ա):
146. ճիդ. 461բ. Վկայաբ. սուրբ եւ փառաւորեալ եւ սքանչելագործ վկային Քրիստոսի Դեմետրիոսի: Արդ ի ժամանակին յորում չարասէր եւ անաստուած թագաւորն Մաքսիմիանոս...: Վջ. որ եւ մինչեւ ցայսաւր բազում սքանչելիք լինին...:
147. ճիե—ճիէ. 464ա—473ա. Վասն սքանչելեացն որ ի ձեռն սրբոյն Դեմետրի եւ թէ որպէս եղեւ խնդիր նշխարաց նորա յաւուրս Յուստինիանոսի եւ Մաւրիկիոսի թագաւորի Յունաց: Եկեսցուք արդ, ով սիրելիք...: Վջ. եւ ընդ նոսին յարազուարճ բերկրանաւք փառաւորեսցուք...:
= Հրա. Վարք եւ Վկ. Սրբոց, Ա., 332—349:
148. ճիը. 473ա. Վարք աղախնոյն Աստուծոյ Եփրոսինեայ (Թ. 7, 411ա):
149. ճիթ. 476ա. Վարք եր. Գրիգորի Հռովմայ հայրապետի (Թ. 7, 417բ):
150. ճլ. 477բ. Վարք եր. Ալէքսիոսի մարդոյն Աստուծոյ (Թ. 7, 422ա):
151. ճլա. 479ա. Վկայաբ. Ս. Մարկոսի Արեթուսայ եպիսկոպոսի եւ Կիւրղի սարկաւագի եւն (Թ. 7, 429բ):
152. ճլբ. 480բ. Վկայութիւն Աբդայ եպիսկոպոսին եւ Որմզդանայ եւ Սայենի եւ Բենիամէնի սարկ. որ ի Պարսս կատարեցան (Թ. 7, 431ա):
153. ճլգ. 482բ. Վկայաբ. սրբուհւոյ եւ կոյս վկային Կատեղինեայ (Թ. 7: 439բ):
154. ճլդ. 485ա. Վարք Մարիամայ Եգիպտուհւոյն (Թ. 7, 441ա):
155. ճլե. 488ա. Վարք եր. Թէոդորոսի Սիկեացւոյն (Թ. 7, 465ա):
156. ճլզ. 490բ. Վկայաբ. մեծ վկային Քրիստոսի Ս. Գէորգեայ (Թ. 7, 467բ):
157. ճլէ. 492բ. Վարք եր. Պաքմուտիոսի անապատականին: Այս երանելիս Պաքմիոս եգիպտացի էր ի ներքին Թեբայիդայ... (Թ. 10, 434բ):
158. ճլը. 493բ. Վկայութիւն սրբուհւոյ... Երինեայ (Թ. 7, 480ա):
159. ճլթ. 496բ. Պատմութիւն վկայից Քրիստոսի Բոմանոսի եւ Դաւթի, որք յՌուսք նահատակեցան յանուրէն եղբաւրէն իւրեանց (Թ. 7, 483ա):
160. ճխ. 499բ. Վկայութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Ընկլիզաց Թովմասու (Թ. 7, 281ա):
161. ճխա. 501բ. Վկայաբ. սրբոյն Քրիստափորի եւ երկու կանանցն՝ Կալինիկեայ եւ Ակիլինեայ եւ այլ ցաւր. (Թ. 7, 489բ):
162. ճխբ. 503ա. Վարք եր. Եպիփանու եպիսկոպոսապետին Կոստանդեայ Կիպրոս կղզւոյն (Թ. 7, 493ա):
163. ճխգ. 505բ. Վկայաբ. սրբոյն Թալէլայ բժշկին (Թ. 7, 507ա):
164. ճխդ. 506բ. Վարք եր. Ոնոփրիոսի անապատականի (Թ. 7, 526ա):
165. ճխե. 507բ. Յիշատակ Կիւրակէի եւ Պարասկեւի (Թ. 7, 529բ):
166. ճխզ. 509բ. Վկայաբ. սրբոյն Կիւրակոսի եւ մաւր նորա Յ(ու)ղիտեայ (Թ. 7, 563ա):
167. ճխէ. 510բ. Վկայաբ. Ս. Աթանագինեայ եպիսկոպոսի Պիտաքայի եւ Ժ. աշակերտացն (Թ. 7, 564բ):
168. ճխը. 511բ. Վկայաբ. սուրբ եւ փառաւորեալ վրէպ բժշկին եւ Քրիստոսի վկային Պանտալեոնի, զոր մկրտեաց Երմողայոս քահանայ (Թ. 7, 574ա):
169. ճխթ. 512բ. Վարք եր. Տիտոսի առաքելոյ եպիսկոպոսին Գորտինեայ քաղաքին ի Կրետէս կղզւոջ (Թ. 7, 579ա):
170. ճծ. 514ա. Վկայաբ. սրբոյն Սոփեայ եւ երից դստերաց նորա (Թ. 7, 584բ):
171. ճծա. 515բ. Վկայութիւն Ագրիանոսի եւ կնոջ նորա Անատաւլեայ եւ այլ ԻԳ. մարտիրոսաց (Թ. 7, 36ա):
172. ճծբ. 517բ. Վկայաբ. սուրբ եւ առաքելուհի կուսին Հռիփսիմեայ եւ ընկերաց նորա (Թ. 7, 104բ):
173. ճծգ. 519բ. Վկայաբ. սրբուհւոյն Գայիանեայ եւ երկուց ընկերաց: Յետ կատարման կուսին սրբոյն Հռիփսիմեայ...:
174. ճծդ. 520ա. Վկայաբ. սրբոյն Ատոմայ եւ ընկերաց նորա: Թագաւորն Պարսից Յազկերտ խորհրդակցութեամբ... (Հմմտ. Թ. 10, 1բ. այլազգ Թ. 7, 27բ):
175. ճծե. 521ա. Վկայութիւն սրբոյն Վարդանայ զաւրավարի Հայոց եւ զաւրաց նորա որք կատարեցան ի մեծ պատերազմին (Թ. 7, 586ա):
176. ճծզ. 523ա. Վկայութիւն սրբուհւոյ եւ կոյս վկային Վարվառեայ (Թ. 7, 87բ):
177. Թղ. 525ա. Վաղերիոս պատրիկիոս իշխան քաղաքին Պորտոսի էր անյագ պոռնիկ... (Թ. 7, 92բ):
178. Թղ. 525բ. Պատմեաց մի ոմն յանապատականացն վասն առն մեծատան թէ հիւանդացաւ ծանր... (Թ. 7, 127բ):

179. Թղ. 526ա. Մի ոմն ի ծերոցն գնաց ի քաղաքն... (Թ. 7, 113բ):
180. Թղ. 526ա. Քուրմ կռոց գնաց յանապատն առ միայնակեացսն... (Թ. 7, 95բ):
181. Թղ. 526բ. Հայրն Մակար երբեք ոչ ժպտեցաւ ամենեւին...:
182. ճծը. 526բ. Վարք աղախնոյն Աստուծոյ Տայիսայ (Թ. 7, 537բ):
183. Թղ. 528ա. Վասն Ներքինոյն: էր ոմն ի ներքսագոյն անապատն... (Թ. 7, 589ա):
184. Թղ. 529ա. Մարտի Ա. Յորժամ կապաշարքն հալածէին զքրիստոնեայսն՝ Մամիումայ քաղաքին եպիսկոպոսն... (Թ. 10, 339բ):
185. Թղ. 530ա. Եպիսկոպոս մի ի քաղաքացն Եգիպտոսի շնայր ընդ կին մի հրեայ... (Թ. 7, 121ա):
186. Թղ. 531ա. Քահանայ մի յեպիսկոպոսէն իւրմէ կապեցաւ ընդ բանիւ... (Թ. 7, 140ա):
187. Թղ. 531բ. Ի սահմանս Երուսաղէմի ի ձոր մի մեծ եւ խոր, յորում էին վանս ճգնաւոր կրաւնաւորաց...:
188. ճկ. 534ա—549բ. Երանելւոյն Հիպողիտոսի եպիսկոպոսի եւ վկայի վասն կատարածի աշխարհի եւ վասն Նեռինն եւ յերկրորդ գալստեան մերոյ: Քանզի երանելի մարգարէքն աչք մեր եղեն եւ զգաղտնիս անյայտնութեան մեզ յայտնեցին...: Վջ. ի վերայ բազմաց կացուցից զքեզ, մուտ յուրախութիւն Տեառն քոյ: Որոց լիցի ամենեցուն մեզ հասանել... (Թղ. 548 եւ 549 չատ փճացած եւ վարէն 1—2 տող կորուած, ինչպէս նաեւ Բ. սիւնակի եզերքէն):

Գլխաւոր Յիշատակարանը ինկած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

1. Թղ. 7բ. Տիրամաւրն բարեխաւսութեամբ ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ստացողի տառիս Մշկոցի ստացողի տառիս եւ ծնողաց իւրոց. ամէն:
2. Թղ. 15բ. Ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ստացողի տառիս Մշկոցի եւ ծնողաց իւրոց. եւ ամենամեղ գրչիս Ստեփ. եւ ծնողացն իմոց եւ ընթերցողացդ եւ լողաց. ամէն: (Նմաններ՝ 18բ, 22բ):
3. Թղ. 25բ. Զարժանին բարեաց յիշատակի զայրի աղախինն Մշկոց եւ զծնաւղսն իւր աղաչեմ յիշել ի Տէր...:
4. Թղ. 60ա. «...Եւ անիմաստ գրչիս Ստեփանոսի եւ եղբաւրորդւոյ իմոյ Հանէսի կոկողի թղթիս...:
5. Թղ. 181բ. Ամենատատ եւ բարերար Տէրն... ողորմութիւն շնորհեսցէ ստացողի տառիս Մշկոցի եւ ծնողաց իւրոց. ընդ սոցին եւ այլ քահանայից եւ տանուտերաց առ հասարակ մեծի եւ փոքու. երեւելի գեղջն Սոխէծի. եւ մեղապարտ գրչիս. ամէն:
6. Թղ. 291ա. «...Մշկոցի եւ առն իւրում Մեխայլի...:
7. Թղ. 13ա—բ (նորոգողէն). Զանպիտան գրիչս եւ ըզծնաւղսն մեր եւ զտէր Լեւոն աւագերէց զիմ վարդապետս եւ զտէր Մխիթար աբեղայն ի էջմիածնէ եւ զԳր. սուտանունն յիրէց որ անուաճ միով եւ ի գործոց դատակ. վասն զի ես գիր յիսկիկոյ չի գրեցի եւ վասն իմ փափականացն գրեցի եւ վասն խոշորութեան գրոց մի մեղադրէք. յիշեսջիք զմեզ ի Քրիստոս. զի եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. եւ նմա փառք յաւիտեանս. ամէն:
8. Թղ. 1ա. |||| Խաչատուր ||| սուկ (°) ելեալ (Բակ կարդացած է. Ղուկաս [°]) վարդապետս հրամանաւ Խաչատուր կաթողիկոսին յղեալ եկաք ի Կիպրոս ի մայրաքաղաքն Լաւքօշայ յաղագս հասի եւ իրաւանց սուրբ աթոռոյն. եւ ես չունէի կամք վասն ահի ծովու եւ յերկիւղի անիծեալ ժժմակեր եւ գիշակեր ազգին Փռանկաց: Յորժամ նաւեցաք ի Տարսոնա ի գարուն աւուր ճանապարհ ի մէջ ծովու ի սահմանս Սելեւկիոյ, եկն ղալիոն մի մէծ ի վերայ մեր, զոր ինչ որ կայր ի նաւնն եւ ունէաք ի հօրէ եւ ի մօրէ գրեանք եւ այլ քուր՝ մերկ ի մօրէ արարին զմեզ անողորմ ազգն անիծեալ Լատինացւոց: Աստուած կործանեսցէ թագաւորութիւն նոցա փաղփաղակի. ով որ տեսցէ եւ կարդասցէ, ասասցէ ամէն եւ եղիցի: Թո(ղ) անչափ զատր՝ եղեւ մեզ անամէլօ, իսկ յորժամ եկաք ի ծոց նաւահանգիստն Ղարբազանա՝ աստ մինչի Լաւքուշայ բոկոտն եւ գլուխ բաց մերկանդամ ամենայնիւ, մինչ հաստատեալ ազգն մէր Հայոց որ եւ նոյնժամայն ի տէսանէլն զմէզ այսօր(ինակ) Աստուծոյ օծեալ քահանայն տէր Ստեփաննոս նոյնժամայն զգեցոյց զմեզ եւ ծածկեաց զմերկութիւն վասն աւետարանի բանին, թէ Մերկ էի եւ զգեցուցէք զիս եւ այ(լ)ն: Որ նորոգողն եւ զգեցուցողն ամենայնի Քրիստոս՝ զգեստաւորեալ պայծառացուսցէ լուսոմն անմահիւ զինքն եւ իւրքն ամենայն փոխեցեալն եւ մնացեալն ի յարկսն յաւիտենից յանզրաւ յուրախութիւնն, յերկիրն կենդանեաց ի դասս անդրանկաց. ամէն: Աստուած զիւր որդիքն պահէ բազմերամ ժամանակօք: Գրեցաւ յուլիս Բ. յաւուր երկուշաբաթի, սուրբ Լուսաւորչի պահոցն, ի դուռն սուրբ Աստուածածնին. (որք) յիշենն՝ յիշեալք լիջին ի Քրիստոսէ ի գալստ(եան) իւրում. ամէն:

© National Library of Armenia

Ցիշատակարանս առաջին անգամ հրատարակեց Բակուրան, էջ 109—110. անկէ՝ Բարգէն Ա. կաթողիկոս, Պատմ. կաթողիկոսաց Սսոյ, էջ 146—148: Գրութեան տարին չէ նշանակուած. Բարգէն կաթողիկոս կը համարի «1551—1571» տարիներէն:

Սիսի աթոռին վրայ կը յիշուին երեք համանուն կաթողիկոսներ.

Խաչատուր Ա. Զորիկ 1550—1560.
 „ Բ. Զէյթունցի 1560—1584.
 „ Գ. Մինաէրճի, 1657—1674:

Ցիշատակարանը գրուած է «յուլիս Բ. յաւուր երկուշաբթի տօնի Լուսաւորչի պահոցն»: Ամսոյն օրը «Բ» դժուարընթեռնլի է. Բակուրան չէ կրցած կարդալ: Նկատի առնելով, որ Ս. Լուսաւորչի պահքը յուլիսի սկիզբը (1—4) կրնայ պատահիլ միայն այն տարիներուն, երբ Զատիկը կը հանդիպի ապրիլ 21—25ին, եւ այն 1550—1674 շրջանին միայն 1565, 1576, 1658, 1669 տարիներուն, իսկ յուլիս 2 երկուշաբթի միայն 1565ին, կրնանք Ցիշատակարանիս գրութեան տարին ստուգութեամբ ճշդել՝ 1565, յուլիս 2:

Կը յիշեմ այս տեղ առթիւ, որ Խաչատուր Գ. կաթողիկոս 1668ին գտնուած է Կիպրոս եւ անկէ Կրետէ փոխադրած է Ս. Մամասի նշխարները, «տուեալ յընծայ Փրանկիսկոսի Մաւրոկենայ սպարապետի եւ դքսի Վենետիկեցւոց՝ տէր Խաչատուր կաթողիկոս Սսոյ ի Կրետէ կղզւոջ, ի դալ առ նա յամի Տեառն 1668, ի Կիպրոսէ ընդ Գրիգորի քահանայի Կիրակոսենց Զմիւռնացւոյ. զորս եւ զհայերէնագիր կնքոյ եւ զստորագրութեանց ստուգութիւն՝ առ նախնեօք մերովք ետուն յեղուլ ի լատին բարբառ աւանդապահք նշխարաց Սրբոյն». Հ. Մ. Աւգերեան, Լիակատար Վարք եւ Վկ. Սրբոց, հատոր Զ., էջ 19 եւ 24:

9. Թղ. 1ա. Թվին (Ռ)ՃԺԸ (1669) ապրէլ Գ. գաւթին:

Թվին ՌՃԺԹ (1670) ես (Սր)սցի Օհան եպիսկոպոսն եկի նուիրակ Լօքօչա եւ էի առաջնորդ մայրաքաղաքին Մելտինու եւ Արմիստանի (°). եւ իմ առաջնորդութեն սուտ քրիստոնեայ անուն Վարդան կասեն եւ է գլուխ (°) դատաւորաց խամաց եւ տ||| իրող. Աստուած անէ դատաստան ի |||||| ընդ նորայ. Կիպրոսի աթոռակալութեան Յովանէս եպիսկոպոսին եւ կաթողիկոսութեան Խաչատուրին. Կիպրոսի աթոռակալութեան Յովանէս եպիսկոպասին եւ կաթողիկոսութեան (տեառն) տէր Յակոբին ||||| եւ երեսփոխան մահտեսի Բաղրամին, որ է լաւ, ողորմած մարդ, Աստուած պահէ զիւր որդիք զԱկոբն, եւս ով որ կան ընդ իւրեանս. խիստ նեղութիւն կայ ի վերայ երկրի, որ ոչ գրեցաք վասն չճանճրանալոյ լսողացն. եթէ հոգեւոր եւ եթէ մարմնաւոր եւ խառնակութիւն առաջնորդաց մերոց որ դատարկացաւ վանորայքն եւ մնաց անմխաբան. զայլն իմաստութեամբ իմանաք: Գրեցաւ ապրիլ Ե. օրն Գշ.:

Չորս երկաթագիր Մագաղաթեայ Պահպանակներու բովանդակութիւնն է Յովհաննու Աւետարանի Դ. 39—Ե. 26: Կը նշանակեմ Զօհրապեան օրինակէն շեղումներն եւ իւրաքանչիւր թուղթին բովանդակութիւնը:

1. Յովհ. Դ. 39 գործեալ էր — 50 որդին քո: Ընթերցուածք. 42 փրկիչն. 47 բժշկեցէ. 48 առէ ցնա Յիսուս. 49 թագաւորազնն:

2. Դ. 18 չէ քո այր — 28 եւ չո |||: Ընթերցուածք. 19 եթէ՝ 22 զխոեմք. 24 պարտ է հոգւով եւ ճշմարտութեամբ. 27 եւ յայնմ բան. 28 զսափոր իւր եւ չո(գաւ):

4. Դ. 50 կենդանի է — Ե. 7 յաւազանն: Ընթերցուածք՝ 51 եառն նմա եւ ասեն. 53 տունն իւր. Ե. 2 բրո(պատի)կէ. համար 4 կը պակսի. 5. ամ է. 6 իբրեւ եաես զի անկեալ. 7 յուզեսցին արկցեն:

3. Ե. 18 զանձն Աստուծոյ — 26 եւ եա: Ընթերցուածք. 19 եւ որդին նման նմին նման գործէ. 20 զնոյն |||. 20 զգործսն. 66 որդւոյ խրում. 23 զորդին. 23 չպատուեա որդին ոչ պատուեա զհայր. 24 հաւատոյ յա |||: 25 զի գոյ ժամանակ. 25 լուիցենն կեցցեն. 26 նոյնպէս եւ եա |||:

(Շարունակելի:) Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

ՈՍԿԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Անոնք որ առիթ ունեցած են թերթելու Պոլսոյ «Բուրաստան Մանկանց»ը, «Մասիս»ը, «Երկրագունտ»ը, «Պատկեր»ը, եւ այլն, հանդիպած են պարբերաբար երեւցող բանաստեղծական քնքուշ հոգիի մը — Կարապետ Ոսկեանի — առինքնող լարերուն, ուր ամենավսեմ հոգեկան զգածումներն ու սրտի թրթռացումները մարմին կը զգենուն կատարելագոյն արուեստով մը:

Անոնք որ Պոլսոյ Հայտար Փաշայի «Երկաթուղւոյ Ընկերութեան» եւ կամ նոյն Ընկերութեան հայ անդամներու կազմած «Հայ Պաշտօնեաներու Ազգօգուտ Միութեան» անդամ եղած են՝ գնահատած են ազգասիրական գործունէութիւնը Յարութիւն Ոսկեանի, որ ո՛րքան Հայերու պաշտօն եւ գործ գտնելու պատճառ եղած է:

Ոսկեան անունը ոչ միայն սիրելի, այլ եւ յարգելի ու պատկառելի դարձուցած է սակայն Ոսկեան Գերդաստանի մեծագոյն դէմքը — Գրիգոր Ոսկեան — Մաքսատան Գրաքննիչի եւ Կրթական Նախարարութեան մէջ Ընդհանուր Քննիչի պետական պաշտօններով, որոնց մէջ իր միակ ուրախութիւնն եղած է ամէն կերպով օգտակար հանդիսանալ իր ցեղակիցներուն:

Գոհ ենք որ առիթ կը տրուի մեզ Հայ Կաթողիկէ Համայնքի մէկ փառքը կազմող Գերդաստանի մը հակիրճ պատմութիւնը ծանօթացնելու աւելի լայն շրջանակներու:

Ա. ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻ ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ԲՆԱԳԱՒԱՌԸ

Ոսկեան Գերդաստանի հայրենիքն եղած է Անատոլուի Կուտինա (Քէօթահիա) քաղաքը, ուսկից Գերդաստանի մէկ ճիւղը 1840ին Պոլիս փոխադրուած եւ հոն հաստատուած է:

Գերդաստանի ծագումի եւ անոր նախնիքներու մասին ստոյգ տուեալներ չունինք: Մեզի կը թուի թէ կրնանք սակայն առանց սխալելու Կուտինայի Կաթողիկէ Ոսկեաններու հնութիւնը գոնէ մինչեւ ԺԸ. դարու կէսերը բարձրացնել: Առ այդ մեր ունեցած կռուանն է՝ գոյութիւնը երկու կարեւոր դէմքերու, որոնք 1770ական թուականներուն Կուտինահայ Կաթողիկէներու մէջ աչքառու դեր մը կը կատարեն եւ կը կոչուին «Եղբարք Ոսկեանք, Գէորգ եւ Պարոն Գրիգոր»:

Բարեբախտութիւն մըն է հաստատելը թէ ուսումնասէր Մխիթարեան մը՝ Հ. Պետրոս Շիւքիւրեանց, իր «Պատմութիւն քաղաքին Կուտինայի» Ձեռագիր գործին մէջ[1] պատմելով Կուտինահայոց ԺԸ. դարու կրած կրօնական հալածանքը՝ աւանդած է նաեւ քանի մը կարեւոր ծանօթութիւններ Կուտինայի Հայոց ներքին կեանքէն, որոնց մէջ նաեւ Ոսկեանց յիշատակութիւնը: Օգտուելով Շիւքիւրեանցի վերոյիշեալ գրութենէն՝ պիտի տանք համառօտ ակնարկ մը 1750—1790ի շրջանին Կուտինայի Հայոց վիճակի մասին, ուր պիտի տեսնենք նաեւ թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ երեւան կու գայ, առաջին անգամ, Ոսկեանց անունը:

1760—1770ին Կուտինա հայաշատ քաղաք մը կը ներկայանայ, ուր կան Ս. Աստուածածին Մայր-եկեղեցիէն զատ՝ Վարի թաղի Ս. Սարգիս եւ Վերի թաղի Ս. Թէոդորոս եկեղեցիները: 1755ին համար երբ Առաջնորդ յիշատակուած Աթանաս վարդապետէն[2] վերջ քաղաքը երկար ատեն Առաջնորդ չէ ունեցած: «Ռամկախօս» ժողովուրդը զուրկ է ե՛ւ «բանին կենաց» քարոզէ ե՛ւ լոյս ու գիտութիւն ջամբող դպրոցէ:

Ահա այս միջոցներուն է որ Գաղատիոյ եւ Գարահիսարի վրայէն անցնելով Կարնէն Կուտինա կը հասնի Յովհաննէս Տէտէ անունով վարդապետ մը, ուսած Պոլիս՝ Պաղտասար Գպիրի դպրոցը (Ձեռ., էջ 11): Յովհաննէս Վ. Կուտինա կը մտնէ 1766ին, դիմաւորուելով քաղաքին հայ քահանաներէն ու իշխաններէն, որոնք կ՚առաջնորդեն զինքը Ս. Սարգիս եկեղեցին: «Ապա սկսանի մեծաւ սիրով քարոզել եւ օգտակար բանիւք խրատել զժողովուրդն ի սէր աստուածային պատուիրանաց»: Տարաթ մ՚անցած՝ Յովհաննէս Վ. դպրոց կը բանայ, սկսելով նախ մէկ, յետոյ երկու, երեք, չորս... հարիւր եւ երկու հարիւր աշակերտով: Ուսուցման դիւրուսոյց մեթոտը սիրելի կը դարձնէ ուսումը եւ փոքրերու հետ մեծեր ալ խառնուած՝ կը կարդան ու կ՚օրինակեն «Կտակարան», «Նարեկ», «Սաղմոս», «Քերական», եւ այլն: «Ի դուզնաքեայ ժամանակի, կը գրէ պատմիչը, մանկունք եւ աղջկունք Կուտինա քաղաքին եւ եւս մեծամեծ դպիրքն, այլ եւ ալեւոր մարդիկ

---

[1] Վիեննայի Մխիթարեան Մատենադարանի Ձեռագրաց բաժնի մէջ 518 թիւը կը կրէ այդ Ձեռագիրը: Փոքրադիր տետրակ մը՝ 49 էջով, նոտրգիր: Գրուած է ԺԸ. դարու վերջը կամ 1800ի սկիզբը:
[2] Բիւրակն, Կ. Պ. 1900, էջ 372:

© National Library of Armenia